

А. І. Копач

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск, Беларусь

СЕМІЯТЫЧНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ТАПОНІМАЎ: СІГМАТЫКА-ПРАГМАТЫЧНЫ ПОГЛЯД

Обоснована возможность изучения собственных имен с позиций сигматики – одного из аспектов плана содержания знака. Показана несводимость топонимов к одному четко заданному месту в семиотической классификации: исследователь может определить их символические, индексальные и иконические свойства. Причем рассмотрение топонимов как знаков-икон в приложении к именам разных видов объектов способно придать исследованию эксплаторный характер. Этапы изучения разных аспектов топонима (синтактика, семантика, прагматика) в целом повторяют этапы изучения слов общей лексики. Синтактика – простой, «осязаемый», а потому наиболее изученный аспект топонима. Семантика топонима оказывается условной (изучается семантика основ) в связи с наличием в структуре топонима компонента уникальности, который не позволяет ему выражать понятие. В связи с поворотом науки к антропоцентризму в современной топонимике возникает новое направление, ориентированное на прагматику. На постсоветском пространстве оно исходит из необходимости изучать этнокультурные смыслы, которые стоят за элементами топонимов. Автор статьи предлагает при выявлении роли фактора человека исходить также из свойств объектов восприятия и их важности для людей в качестве ориентиров в пространстве, т. е. из сигматических характеристик. В результате выделяются четыре категоризационных шаблона, которые отражают как ключевые смыслы, представленные в топонимах, так и конструктивный характер построения системы имен.

Ключевые слова: топоним, семиотика, синтактика, семантика, прагматика, сигматика, представление об объекте, категориальное представление об объекте и его признаках.

A. I. Kopach

Belarusian State University, Minsk, Belarus

SEMIOTIC PECULIARITIES OF PLACE NAMES: A SIGMATIC AND PRAGMATIC VIEW

The article substantiates the possibility of studying place names from the viewpoint of sigmatics, an aspect of the content plane of a sign. The irreducibility of place names to one clearly specified place in semiotic classification is displayed: the researcher can define their symbolic, indexical, and iconic characteristics. Exploring toponyms as icons in application to names of various types of objects can put the study on the explanatory track. The stages of studying various aspects of place names (syntactics, semantics, and pragmatics) generally repeat the stages of studying common names. Syntactics is a simple, “tangible,” and therefore the most studied aspect of a place name. The semantics of a place name appears to be conditional (stem semantics is explored) due to a unique component found in the structure of a toponym. This component prevents the place name from expressing a concept. Turning to anthropocentrism in science gave rise to a new trend in modern place names studies. The trend is focused on pragmatics. In the post-Soviet region, it is based on the need to explore ethnic and cultural meanings behind place name elements. The author proposes that, when detecting the role of the human factor, sigmatic properties should also be taken into account: properties of the perceived objects and their importance for people as reference points in spatial cognition. As a result, four categorization frames are distinguished which reflect both key senses reflected in place names, and the constructive character of creating the system of names.

Keywords: place name (toponym), semiotics, syntactics, semantics, pragmatics, sigmatics, idea of an object, categorical idea of an object and its characteristics.

Уводзіны. З мноства лінгвістычных знакаў, якія выкарыстоўваюцца ў соцыуме, імёны ўласныя належаць да той групы, якая нярэдка прылічаецца да непаўнавартасных. Калі ўласныя імёны і складалі аб’ект пільнай навуковай увагі з боку семіётыкі, то часцей за ўсё як знакі, якія сведчаць аб міфалагічным характары сувязі адзінкавых аб’ектаў з свядомасцю суб’екта [1, с. 61; 2, с. 110]. Ю. М. Лотман, у прыватнасці, адзначае, што ўласныя імёны – гэта «інкарпараваная ў тоўшчу натуральнай мовы некаторая іншая, інакш уладкаваная мова» [1, с. 62]. Такі падыход аўтаматычна накіроўвае ўсе онімы ў групу імёнаў з немагчымай сувяззю азначаючага і азначальнага, або знакаў-сімвалаў, паводле тэрміналогіі Ч. С. Пірса. Ён, аднак, не здымае шэраг пытанняў, якія тычацца прычын з’яўлення імёнаў, у прыватнасці тапонімаў. Ды і ў цэлым, звязанне ўсіх знакаў толькі да сімвалаў не спрыяе іх тлумачэнню.

Як быццам «за кадрам» застаюцца запэўніванні логікаў і філосафаў мовы (Г. Фрэге, Б. Расэла, Д. Рудэнка і інш.), якія сцвярджаюць: «Няма падстаў думаць, што падчас выкарыстання ўласных імёнаў мы “адключаем” свядомасць» [3, с. 63 і інш.]. У гэтым жа кантэксце варта прывесці словы А. К. Матвеева: «адрыў уласных імёнаў ад апелятываў зусім бесперспектыўны як навуковы прынцып» [4, с. 20].

Думаецца, што прадузятасць думкі аб міфалагічнасці ўсіх уласных імёнаў абумоўлена тым фактам, які ўжо адзначаўся А. Л. Беразовіч, – «эталонным падыходам» першых анамастаў, які задаў каштоўнаснае стаўленне толькі да асобных класаў (назваў самых буйных аб'ектаў і імёнаў людзей) і мікрасістэм анімічнай лексікі [5, с. 41]. Відаць, толькі гэтым можна патлумачыць тое, што ў якасці прыкладаў, якія дазваляюць заўважыць міфалагічную сувязь імені з аб'ектам, звычайна бяруцца антрапонімы або назвы самых буйных, кансерватыўных аб'ектаў мясцовасці. «Я нічога не ведаю пра чалавека, калі я ведаю толькі тое, што яго завуць Якавам» – гэта фраза, якая стала класічным «доказам ад марксізму» няздольнасці онімаў абагульняць. Вынікам з'явіліся ўказанні лінгвістаў, у прыватнасці А. А. Уфімцавай, якая «пакарала» ўласнае імя далучэннем да ліку «дэфектыўных» [6, с. 42].

Незаўважаным у галіне тапанімнай лексікі засталася тое, што 1) мікратапонімы пэўнай мясцовасці па сваім колькасным складзе нашмат пераўзыходзяць любыя макратапонімы [5, с. 43], у той жа час мікратапонімы нашмат радзей страчваюць матываванасць у працэсе функцыянавання на мясцовасці; іх інфармацыйная каштоўнасць вышэй, чым у імёнаў буйных аб'ектаў [7, с. 30], а таму яны захоўваюць магчымасць быць інтэрпрэтаванымі; 2) у апелятыўнай лексіцы таксама існуе шэраг нематываваных адзінак з пункта гледжання сучаснага стану мовы; 3) словаўтварэнне ўяўляе сабой той прамежкавы пласт адзінак, які патэнцыяльна можа быць вывучаны не толькі з пазіцый лексікалогіі, але таксама з пункта гледжання сінтаксісу, прычым як фармальнага, так і актуальнага.

За гісторыка-генетычнымі пошукамі першых тапанімістаў, што ўстанаўліваюць моўную прыналежнасць даных асобных словаўтваральных гнёздаў, і працамі структуралістаў, якія не маюць выхаду на знешні свет і спрабуюць даказаць асаблівы статус анамастыкі праз пошук спецыялізаваных суфіксаў і прэфіксаў «незалежнай» аніміі, павінен быць надасці этап сінтэзу назапашанага матэрыялу. Гэты этап не мог не звярнуцца да папулярнай у наш час ідэі тлумачэння асаблівасцей лексікі праз аналіз прагматыкі моўных адзінак. Не менш падстаў ёсць для таго, каб звярнуцца да сігматычных асаблівасцей уласных імёнаў геаграфічных аб'ектаў.

Мэта нашай працы – абгрунтаваць магчымасць вывучэння ўласных імёнаў з пазіцый чацвёртага вымярэння знака – яго сігматыкі. *Дасягненне* пастаўленай мэты патрабуе рашэння наступных задач: 1) вызначэння індэксальных, іканічных і сімвалічных асаблівасцей тапонімаў, адбор і аналіз тых асаблівасцей, якія дазваляюць растлумачыць з функцыянальных пазіцый працу сістэмы гэтых імёнаў; 2) апісання гісторыі вывучэння семіятычных вымярэнняў тапонімаў – сінтактыкі, семантыкі, прагматыкі; 3) прапанавання скласці схему сігматыка-прагматычнага падыходу да тапонімаў.

Асноўная частка. Пільная ўвага, якая надаецца тапонімам і, увогуле, уласным імёнам не толькі лінгвістамі, але таксама логікамі, філосафамі, географамі, гісторыкамі, не магла не адбіцца на колькасці матэрыялу, уцягнутага ў абарот гэтага раздзела навукі пра мову. Тапаніміка не скардзіцца на адсутнасць матэрыялу і статыстычных падлікаў. У сучаснай навуцы аб уласных імёнах найбольшую складанасць уяўляе малая колькасць работ тэарэтычнага плана [5, с. 40], прычым працягваюцца пошук і апрацоўка без таго шырокага комплексу новых імёнаў. Неабходнасць філасофскага асэнсавання існуючых у анамастыцы фактычных даных адзначае Д. І. Рудэнка: «Неабходна не мадыфікаваць дэфініцыі, а ўдакладніць агульны падыход да ўласных імёнаў» [3, с. 58].

За сінтэзам назапашанага матэрыялу можа прыйсці ўсведамленне таго, што тапонімы – гэта таксама паўнаwartасныя знакі мовы. Вось толькі якія? Нават заснавальнік семіётыкі Чарльз Сандэрс Пірс не здолеў прывесці прыклад чыстага індэкса [8, с. 96] і адзначаў, што ў ідэальных знаках «іканічная, індэксальная, сімвалічная прыметы змяшаныя па магчымасці ў роўных адносінах» [9, с. 106].

Разам з тым сам Пірс спасылаўся на традыцыйна індэксальную, прычынную прыроду ўласных імёнаў: «Іх, верагодна, варта разглядаць як Індэксы, паколькі толькі сапраўдная сувязь інстанцый адных і тых жа тыповых слоў з іх Аб'ектамі становіцца прычынай інтэрпрэтацыі гэтых тыповых слоў як тых, што дэнатууюць дадзеныя Аб'екты» [10, с. 243]. Сапраўды, па традыцыі імёны ўласныя лічацца знакамі намінацыйнымі, якія не характарызуюць, а толькі паказваюць на аб'ект, адсылаюць да яго [11, с. 62 і інш.]. Дадзенае разуменне сутнасці імёнаў ідзе ад Дж. С. Міля [12, с. 979]. Ва ўмовах міжасобнага абмену знакамі, як правільна заўважыў Карл Бюлер, менавіта такая рэдукцыя кагнітыўнага зместу дазваляе людзям бесперашкодна скараціць ступень індывідуальнай свабоды і мець зносіны [13, с. 211–212].

Зрэшты, той жа К. Бюлер звярнуў увагу на тое, што падыход Э. Гусэрля, які разглядаў імёны ў інтэлектуальных актах, а не ва ўмовах міжасобных зносін, не менш варта ўвагі, чым падыход Дж. С. Міля: «Гаворка ідзе пра дзве праграмы, рэалізаваныя з прываблівай паслядоўнасцю. Ці варта адразу ж што-небудзь адпрэчваць?» [13, с. 211–212]. Мяркуем, што не варта. Інтэрэс лінгвістаў канца XX – пачатку XXI стагоддзя да кагнітыўных уласцівасцей мовы спарадзіў натуральную цікавасць да альтэрнатыўнага пункта гледжання.

Указанне на індэксальную прыроду ўласных імёнаў не вычэрпвае ні своеасабліваасці онімаў, ні спектра магчымых характарыстык гэтых знакаў. Большасць традыцыйных работ сведчыць аб тэндэнцыі да страты матываванасці, г.зн. «павышанай цяжы да сімвалічнасці» [14, с. 108], што выяўляецца ў тапонімах. Так, паводле падлікаў В. А. Жучкевіча, сярод назваў рэк толькі 23% атрымалі больш-менш дакладную інтэрпрэтацыю, а азёры маюць празрыстыя сувязі з іншымі словамі ў 28% выпадкаў [15, с. 10]. Бясспрэчна, значная частка назваў самых буйных натуральных аб'ектаў (рэк, азёр) цяпер можа разглядацца як умоўныя знакі (сімвалы, паводле тэрміналогіі Ч. С. Пірса), але зводзіць «жывую» да гэтага часу працу тапасістэмы да «прыляплення ярлыкоў», як гэта рабіў Дж. С. Міль, мабыць, не варта. Тым больш, што Ч. С. Пірс у сваіх «Пралегоменах да апалогіі прагматызму» паспеў адзначыць адсутнасць экспланаторных патэнцый сімвалаў [10, с. 223]. Умоўны характар сувязі знакаў не дазваляе ім быць інтэрпрэтаванымі. Гэта пагадненне паміж камунікантамі, звычка, якую варта запомніць, а не зразумець.

Як адзначаў Ч. С. Пірс, «для развагі асабліва неабходныя іконы» [10, с. 224]. Невыпадкова ў ліку прыныцаў кагнітыўнай лінгвістыкі, якая арыентуецца на інтэрпрэтацыйныя магчымасці моўных мадэляў, першым ідзе прыныц іканічнасці [16, с. 76]: «патрэбнасць ужыць іконы ўзнікае, галоўным чынам, тады, калі варта паказаць Формы сінтэзу элементаў думкі» [10, с. 243]. Паняцце іконы ў пірсаўскім разуменні рэанімавала магчымасць уключыць у план зместу знака і элемент прадстаўлення аб аб'екце, які не мог не адбіцца ў мове як самым дакладным сродку перадачы інфармацыі. Заклік да ўліку ролі вобразнага кампанента пры даследаванні намінацый быў зроблены ў савецкім мовазнаўстве арлоўскім анамасіёлагам С. Ф. Іларыёнавым: «Сустрэўшыся з яшчэ не названым прадметам або прадметам, які патрабуе новай назвы, чалавечая свядомасць у першую чаргу ўключае ўяўленне аб ім у сістэму вобразнай памяці і толькі на наступным этапе, аналізуючы гэты вобраз, супастаўляючы яго з іншымі, падобнымі да яго, выпрацоўвае паняцце, сінтаксічна аб'ектывуючы яго ў форме апісання» [17, с. 103].

У сучасным тапаніміконе метафарычныя адзінкі сустракаюцца ў найменнях геаграфічных аб'ектаў вельмі рэдка, спарадычна [18, с. 90]. Да таго ж нават у бясспрэчных, на першы погляд, метафарычных назвах матывацыі тапонімаў кшталту пожня *Каўрыга* «інфарманты даюць не як несумненныя, а як імаверныя» [14, с. 108]. Разам з тым чалавек не можа не выказваць свайго стаўлення да розных аб'ектаў свету і не заўважаць падабенства ў адных і тых жа аб'ектах. Вобразнасць асноўнай часткі сучасных найменняў непрыкметна толькі таму, што яны перастаюць быць моўнымі метафарамі, застаючыся метафарамі кагнітыўнымі. Падабенства перамяшчаецца з зоны непасрэднага адлюстравання аб'екта ў слове (назвы балот бел. *Жарнавок*, англ. *Little Hell*) у галіну схематызацый, фрэймаў і г. д. Рознае стаўленне да рэалій свету ў чалавека непрыкметна ў адзінкавых прыкладах, але пры масавым супастаўленні імёнаў становіцца відавочным. Сучасныя іканічныя знакі ў тапаніміі – гэта іконы-дыяграмы, а не іконы-вобразы.

Іканічнасць у тапонімах лёгка выявіць. У працах тапанімістаў-структуралістаў не аднойчы адзначалася, што імя ўласнае імкнецца адарвацца ад апелятыва, які яго матываваў. Звычайна ў гэтым выпадку дадаецца тапафармант, прычым ён можа быць не толькі словаўтваральнай марфемай, але таксама складанай часткай слова, якая ў агульных імёнах адносіцца да ліку словазмяняльных. Род тапоніма не абавязкова суадносіцца з родам наменклатурнага тэрміна (балота *Бярозавік*, рака *Неман* і інш.), а форма множнага ліку звычайна не сведчыць аб рэальнай множнасці аб'ектаў (населеныя пункты *Калінкавічы*, *Хойнікі* і інш.). Часта марфалагічныя паказчыкі з'яўляюцца толькі дэрывацыйнымі марфемамі [19, с. 76 і інш.]. Пра гэта сведчыць і такі папулярны ў беларускіх назвах спосаб онімаўтварэння, як плюралізацыя: мост > балота *Масты*, і флектывізацыя, якая адзначаецца ў некаторых імёнах: р. *Волга* > воз. *Волго*. Такім чынам, граматычнае структураванне ў тапонімах ажыццяўляюць, па сутнасці, толькі марфемы-дэрыватары, а само з'яўленне словаўтваральнага сродку (у тым ліку флексіі ва ўласных імёнах) сведчыць пра асаблівую ўвагу да дадзенага аб'екта, пра жаданне адмежаваць яго ад зыходнага наймення, пры дапамозе матэрыяльных сродкаў пазбавіцца ад «тапанімнай аманіміі».

Красамоўным сведчаннем іканічнасці тапаніміі з'яўляюцца таксама выпадкі, калі ўласныя імёны ўтвараюцца ад іншых уласных імёнаў пры дапамозе матэрыяльных пашыральных асновы – марфем і слоў: вёска *Талынава* > балота *Талынаўскі Мох* і інш. У вытворных словах ва ўсіх падобных выпадках будзе мінімум на адну марфему больш, чым у тых, ад якіх словы ўтварыліся. Такім чынам, у пэўным сэнсе такая суаднесенасць будзе паўтараць адносіны паміж аб'ектамі, тыя адносіны, якія ўяўляюцца суб'екту пазнання актуальнымі ў дадзены момант. Як правіла, элемент макраўзроўню (моцны разрад) дубліруецца на мікраўзроўні (слабы разрад) [5, с. 44; 20, с. 59], г. зн. мінімум на адну словаўтваральную марфему будзе больш у назвах мікрааб'ектаў.

Да ліку вытворных тапаніменных адзінак належаць і семантычныя дэрываты, у якіх не адбываецца дабаўленне матэрыяльна выражанага фарманта. Аднак калі звярнуць увагу на ўзаемадзеянне такіх адзінак у межах цэласнай сістэмы імёнаў пэўнай мясцовасці, то можна заўважыць, што менш буйныя і менш устойлівыя аб'екты надзяляюцца такімі імёнамі значна часцей, чым аб'екты буйныя і ўстойлівыя. Мікрааб'екты з'яўляюцца і знікаюць (зарастаюць, высыхаюць ці, наадварот, запаўняюцца вадой, калі казаць аб водных аб'ектах), за імі чалавечаму воку ўсачыць больш складана, чым за макрааб'ектамі. Ландшафт, змяняючыся, не заўсёды аказваецца дакладна адлюстраваным у моўных знаках з прычыны высокай дынамікі змяненняў у навакольнай рэчаіснасці (варыянт: чалавек не хоча змяняць звычак і называе ранейшым імем нават тыя аб'екты, якія перарадзіліся) альбо мікрааб'ект уяўляецца чалавеку менш прыкметным, а таму і менш значным арыенцірам. У апошнім выпадку ў імені адлюстроўваецца не сам аб'ект, а яго акружэнне: *Каменны Лог* як назва балота.

З чатырох аспектаў вывучэння знакаў – сінтактыка, семантыка, прагматыка, сігматыка – у тапаніменных даследаваннях да нядаўняга часу выкарыстоўваўся, па вялікім рахунку, толькі першы. Гэта лёгка растлумачыць: «Развіваць сінтактыку прасцей ... чым апісваць аб'екты ўна існуючыя сітуацыі, у якіх ужываюцца тыя ці іншыя знакі, або апісваць тое, што адбываецца ў інтэрпрэтацы, калі функцыянуе знак» [21, с. 50].

З першых крокаў тапаніміка разглядалася як галіна мовазнаўства, для якой важна аддзяліць тапафармант ад тапаасновы. Увага даследчыкаў да фармальнага боку тапазнака на пачатковым этапе развіцця навукі аб геаграфічных імёнах цалкам абгрунтавана: «Перш чым прыступіць да сістэматызацыі змястоўных структур мовы, неабходна валодаць сістэматычнымі апісаннямі яго фармальных структур» [22, с. 113]. Аднак у тапаніміцы, ды і ў анамастыцы ў цэлым, перыяд толькі фармальных пошукаў быў залішне зацяжым. Да таго ж лінгвістычныя вынікі тапанімічных даследаванняў часта выкарыстоўваліся толькі як дапаможныя. Знаходзячыся пад уплывам ідэі аб трыадзінстве тапанімікі [23, с. 6 і інш.], анамасты абвясцілі суфікс «пазначаным атамам» [24, с. 83], здольным тлумачыць гістарычныя перамяшчэнні народаў. Роля асновы, на іх думку, заключаецца ў адрозненні онімаў у межах шэрага імёнаў (гэта і ёсць функцыя тапоніма!), але з прычыны частай дээтымалагізацыі асновы – асабліва ў субстратных імёнах – яе назвалі менш значнай для навукі. В. А. Жучкевіч адзначае: «Корань, суфікс, прыстаўка, канчатак у шэрагу тапонімаў незразумелага сэнсавага значэння цяжка вылучыць і вызначыць. У гэтых выпадках даводзіцца абмяжоўвацца размеркаваннем тапонімаў па фармантах, разумеючы пад апошнімі тыповыя словы, якія паўтараюцца ад назвы да назвы, падобныя

па форме і гучанню, дзе фармант можа апынуцца або іншамоўным тэрмінам, або спалучэннем каранёвай часткі і рускага канчатка, або, нарэшце, іншамоўным суфіксам» [25, с. 94]. Знакаваць такой адзінкі, як тапонім пры падобным разуменні адыходзіць на задні план, а то і папросту здымаецца (галоўнае не тапазнак, а лакалізацыя тапафарманта). Акрамя таго, пры безмястоўным вывучэнні тапаніміі выявіўся яшчэ адзін заган – перагружанасць тапанімічных работ лічбамі і працэнтамі [26, с. 4]. А. К. Матвееў падвёў несущыя вынік: «Развіваючыся па такім шляху, тапанамастыка хутка вычарпае свае магчымасці з прычыны абмежаванасці праблематыкі» [26, с. 4].

Сінтактыка – самая распрацаваная частка тапанімічных даследаванняў. Па словах Ч. Морыса, «паспяховае развіццё семантыкі прадугледжвае адносна высока развітую сінтактыку» [21, с. 55]. Аднак у дачыненні да онімаў, як мы ўжо адзначалі, нельга казаць аб іх семантычнай напоўненасці ў літаральным сэнсе слова. Пераважная цікаваць тапанімістаў да сінтактыкі абумоўлена, у першую чаргу, тым відавочным фактам, што ўласныя імёны значна часцей, чым агульныя імёны, страчваюць унутраную форму. Таксама відавочна тое, што абавязковы кампанент адзінкаваасці і ўнікальнасці, які прысутнічае ў кожным уласным імені, не дазваляе яму «абзавесціся» паняццёвым, узуальным значэннем. Таму звычайна лінгвісты кажуць не аб семантыцы ўласных імёнаў, а аб семантыцы іх асноў. Апошняя даволі часта аказваецца непразрытай, асабліва ў імёнах буйных і найбольш старажытных аб'ектаў.

Зараз прагматыка – галіна семіётыкі, якая даследуе стаўленне суб'екта (чалавека) да знака – гэта зона актыўнага выкарыстання лінгвістамі-тапанімістамі, аднак многія пытанні патрабуюць удакладнення.

Першымі даследчыкамі найменняў адзінкавых аб'ектаў з пункта гледжання значнасці для чалавека пэўнай культуры – А. Л. Беразовіч, М. Э. Рут (а следам за імі і іншымі рускімі даследчыкамі) – было прапанавана разуменне імёнаў як рэпрэзэнтантаў канкрэтна-пачуццёвых уяўленняў пэўнага этнасу аб рэчаіснасці: «Закладзеная ў назве прымета прадмета адлюстроўвае найбольш устойлівае ў свядомасці носьбіта мовы ўяўленне аб аб'екце, прычым не толькі якое склалася да назвы, але і зацверджанае ў свядомасці самім фактам існавання матываванага слова» [27, с. 34]. Гаворка тут ідзе пра канцэптуальнасць уласнага імені, энцыклапедычнасць яго значэння. Пры падобным падыходзе захоўваецца цікаваць да матывацыі імені, спроб яе растлумачыць уяўленнямі аб свеце, культурай пэўнага народа. Аднак узнікае ўражанне дэжавю. Па сутнасці, такая трактоўка нагадвае ланцужок намінаўнага працэсу, які даваўся ў артыкуле Н. В. Аўчар [28, с. 61]: аб'ект у сукупнасці ўласцівасцей і якасцей > уяўленне чалавека аб прымеце/прыметах аб'екта > матэрыялізацыя ўяўленняў у мове.

А. Л. Беразовіч разглядае вынікі дзейнасці аналізатараў чалавека, яго адчуванне аб'екта і самога сябе адносна гэтых аб'ектаў. Як вынік, мы бачым цэлую серыю параметраў, якія ўлічваюць (і вельмі дэтальна) экстралінгвістычнае акружэнне тапоніма: па праяўленасці/імплікаванасці суб'екта назірання, па накіраванасці арыентацыі, па каардынуючым механізме, па аб'ёме ахопу тэрыторыі, па характары счাপлення элементаў прасторавай карціны свету, па задзейнічанні прасторавай гарызанталі/вертыкалі і г. д. [29, с. 16–18]. Усе тапонімы вывучаюцца як такія, што належаць да аднаго класа. Незразумела, за кошт чаго сістэме атрымоўваецца функцыянаваць, не распадаючыся на асобныя складаныя часткі. Не ў кожным тапанімічным знаку можна сустрэць, скажам, такі параметр, як дробнасць успрымання прасторы. Незразумела, якім чынам тое, што было адзначана ў асобных знаках, звязана з астатнімі знакамі, складнікамі сістэмы або падсістэмы. Характарызуецца хутчэй чалавек пэўнай культуры і параметры яго статычнага ўспрымання прасторы наогул, чым сувязь чалавека, тапааб'ектаў розных відаў і мовы ў працэсе пазнання.

Прывядзем яшчэ адну цытату, якая дэманструе пазіцыю тапанімістаў гэтага напрамку: «Малюючы, мастак прадумвае сюжэт, выбудоўвае кампазіцыю, змешвае фарбы, падкрэслівае тыя ці іншыя дэталі, дамагаецца эфекту рознай асветленасці, каб выказаць сваё стаўленне да прадмета, які адлюстроўваецца. Менавіта такім “мастаком” з'яўляецца носьбіт мовы, адначасова адлюстроўваючы ў намінаўных адзінках сваё стаўленне і да з'явы, якая называецца, і да з'явы, якая пазначаецца яго матывавальным... На змену фіксацыі тых ці іншых рыс аб'екта прыходзіць інтэрпрэтацыя. Носьбіт мовы з рэаліста ператвараецца ў імпрэсіяніста, адлюстроўваючы сваё ўражанне ад рэаліі» [27, с. 35].

На наш погляд, такі пункт гледжання не суадносіцца з традыцыйным пазнавальным ланцужком: ад жывога сузірання да абстрактнага мыслення і ад яго да практыкі. Калі чалавек спачатку прадумвае сюжэт, а толькі потым пачынае да яго неяк ставіцца, то атрымліваецца, што пачуцці з'яўляюцца ў яго пазней розуму. На нашу думку, пры стварэнні назвы чалавек пачынае, хутчэй, як імпрэсіяніст і толькі затым – паступова – рухаецца да рэальнай абмалёўкі кожнай канкрэтнай дэталі сустрэтага аб'екта або з'явы. Што тычыцца асобных дэталей, якія заўважаюцца чалавекам і кладуцца ў аснову тапонімаў, то варта звярнуць увагу на першапачатковую сузіральнасць чалавека: ён спачатку звяртае ўвагу на рэчы, якія аказваюцца ў большай ступені патрэбнымі яму, а разуменне важнасці аб'екта прыходзіць як вынік частых сустрэч з ім. Дэталі тут, як нам уяўляецца, менш важныя, чым агульны погляд.

На нашу думку, культурацэнтрычны (а таму, несумненна, звязаны з прагматыкай) падыход можа разглядацца толькі як адзін з двух асноўных шляхоў вывучэння чалавечага ўспрымання аб'ектаў: 1) вывучэнне характарыстык вобраза; 2) вывучэнне самога механізма ўспрымання [30]. Па словах французскага псіхалага Жана Піяжэ, «веданне – гэта не вынік чыстага ўспрымання, паколькі ўспрыманне заўсёды накіроўваецца і абмяжоўваецца схемамі дзеяння. Пазнанне пачынаецца з дзеяння, а ўсякае дзеянне паўтараецца або абагульняецца (генералізуецца)» [31, с. 61]. Такім чынам, іншым кірункам вывучэння сэнсавага патэнцыялу тапонімаў павінен стаць пошук механізма ўспрымання тапааб'ектаў розных класаў, выяўленне генералізуючых схем, па якіх ажыццяўляецца надзяленне адзінкавага аб'екта імем.

Калі заставацца на ўзроўні пошуку асобных прымет аб'ектаў і ўяўленняў народа аб іх, то можна сабраць сукупнасць усіх уласцівасцей аб'ектаў, але не атрымаць цэласных вобразаў кожнага з відаў аб'ектаў. Наўрад ці чалавек ставіцца аднолькава да рэк, азёр ці балот, да лясоў ці раўнін. Па словах Ч. С. Пірса, «кропкай, ад якой бярэ пачатак усякае лагічнае разважанне, з'яўляюцца не пачуццёвыя ўражанні, але аб'екты ўспрымання» [10, с. 298].

Мы таксама мяркуем, што чалавек аналізуе перш за ўсё не прыметы, а аб'екты/з'явы. Падыход ад аб'екта дазваляе задзейнічаць у тапанімным даследаванні апошні з чатырох аспектаў плана зместу знака – сігматычны, або дэнататыўны. Разам з тым не падлягае сумненню, што выбар аб'екта намінацыі і надзяленне яго імем залежыць ад значнасці аб'екта для суб'екта. У тапаніміцы важнасць аб'екта ўспрымання (а не прыметы) даказваецца тым, што ў большасці выпадкаў уласныя імёны з'яўляюцца субстантывамі. У славянскай «сінтэтычнай» тапаніміі гэта заўважаецца асабліва добра, бо субстантыватар там звычайна згортваецца ў афіксальны фармант: азёры *Глыбачка, Чамярыца, Бярнова, Уклейна, Езярышча, Янкішкі*, балоты *Палонка, Журбіца, Амеліна, Брусова, Бродна, Лядзішча, Солішкі* і інш. Вельмі невялікая колькасць адзінак прадстаўлена ў форме прыметніка, ды і тыя, па вялікім рахунку, часцей фіксуюцца побач з неэліпсаванымі тапанімнымі спалучэннямі, г.зн. геаграфічныя апелятыў звычайна маецца на ўвазе: *Сарочынскае, Кузьмінскае, Буслаў Барок, Дзегцеў Луг* і г. д. Тапанімісты і анамасіёлагі таксама заўважаюць: шлях намінацыі ляжыць ад апісальных канструкцый да аднаслоўных адзінак [32, с. 94]. Наўрад ці намінацыя аб'екта спалучэннем слоў магла пачынацца з больш абстрактнай, чым прадмет, прыметы; тым больш, што гэта была прымета канкрэтнага аб'екта.

Таму, верагодна, у схему намінатыўнай дзейнасці суб'екта варта ўключыць уяўленне аб аб'екце ў цэлым (гл. схему Н. Аўчар [28, с. 61]). Акрамя таго, увядзенне ў мадэль новага кампанента выклікае пытанне аб узаемадзеянні традыцыйнага для тапанімікі ўяўлення аб прымеце і прапанаванага намі ўяўлення аб аб'екце, г. зн. аб катэгарыйным узаемадзеянні двух кампанентаў.

Такім чынам, неабходна пераўтварыць саму схему аналізу намінатыўнага працэсу ў тапаніміі: аб'ект у сукупнасці ўласцівасцей і якасцей > уяўленне аб аб'екце ў цэлым > уяўленне аб прымеце/прыметах аб'екта > катэгарыяльнае ўяўленне аб аб'екце і яго прыметах > матэрыялізацыя ўяўленняў у мове.

На нашу думку, тапаніміка з пазіцыі сігматыкі – гэта паказ таго, якім чынам прырода і значнасць аб'екта для чалавека прымушае выпрацаваць звычкі разглядаць пэўны род аб'ектаў пад тым ці іншым пунктам гледжання (ментальныя рэпрэзентацыі) і абазначыць аб'екты розных падсістэм рознымі семіятычнымі структурамі: «два суб'екты могуць толькі разглядацца як падобныя – калі ў розуме яны параўноўваюцца і зводзяцца разам» [10, с. 28].

Калі ўзяць на ўзбраенне анамасіялагічную ідэю, г. зн. пайсці ад прадметаў да іх матэрыяльнага адлюстравання ў мове, то замест адзінай тапанімнай сеткі мы атрымаем цэлы шэраг узаемазвязаных і перасякальных сетак, якія накладваюцца адна на адну – звышскладаную сістэму, у падсістэмах якой можна выявіць і падобныя працэсы, і розную колькасную прадстаўленасць гэтых працэсаў. Суаднясенне заканамернасцей каварыяцыі назіраемых моўных з’яў і прадметнага рада, адлюстраванага ў свядомасці суб’екта, можа саслужыць добрую службу як семіётыцы, так і тэорыі намінацыі.

Веданне словаўтваральнай матывацыі – гэта толькі веданне знешняе, даступнае пры прамым назіранні ў кожным канкрэтным імені паасобку. Гэта веданне аб нашым успрыманні асобных элементаў, але не веданне аб тым, як яно ўпарадкаўваецца і дзякуючы чаму сістэма паспяхова функцыянуе. Назіранне за дзейнасцю чалавека дэманструе пакрокавую і павольную выпрацоўку асноўных шаблонаў для стварэння гатовых новых формаў імёнаў. Пры гэтым усе ўяўленні аб канкрэтным аб’екце непазбежна спрашчаюцца. Таму, як мы лічым, можна казаць аб двух відах канцэптаў: 1) кантэкстуальным/пачуццёвым-канкрэтным, дзе важнай будзе любая канкрэтная дэталё для стварэння адзінага вобраза; 2) праксічным, дзе прагматычныя фактары шукаюцца толькі ў межах знака і суадносяцца з функцыяй, якую знак адыгрывае ў грамадстве, і стаўленнем чалавека да імёнаў як больш ці менш значных арыенціраў. Калі першы з канцэптаў можна разглядаць як неўпарадкаваную сукупнасць пачуццёвых звестак аб аб’екце свету, то другі варта разумець як вопыт чалавека, здольнага ўжываць гатовыя і з улікам умоў акружэння аб’екта ствараць новыя катэгарызацыйныя шаблоны для класіфікацыі і намінацыі асобных з’яў рэальнасці.

Ступені ўспрымання аб’ектаў як арыенціраў у прасторы, калі ўзяць пад увагу прагматыку імёнаў у звязку з іх сігматычнымі асаблівасцямі, будуць адлюстраваны ў чатырох наступных катэгарызацыйных шаблонах.

1. **Трансляцыя акружэння** як паказчык «тапанімічнай слепаты» да аб’екта ці да змен, якія з ім адбыліся: *Свая Пушча* (балота), *Белае балота* (лес), *Сямчонкаў хутар* (поле), *Чэрнікаў лес* (сенажаць).

2. **Канстатацыя прысутнасці**. Геаграфічны тэрмін як амонім тапоніма: бел. *Возера* (возера), *Горы* (горы), *Балота* (балота), *Рака* (рака).

3. **Усведамленне адрозненняў**. Першыя прыметы цікавасці да адзінкавага аб’екта: *Бярозавае балота*, *Мядзведня*, *Чысіцкі*.

4. **Размежаванне падабенства**. Пазбаўленне ад тоесных назваў сумежных аб’ектаў: *Брускае* > *Бускае 2*, *Малое* > *Малое Ніжняе*.

Вопыт працы з імёнамі сведчыць пра тое, што мікратапонімы часцей ужываюць шаблоны 1 і 2, а ўласна тапонімы аддаюць перавагу шаблону 3. Апошняя з альтэрнатываў назіраецца ў назвах аб’ектаў, якія складалі некалі частку цэлага (назвы балот: *Каменка* > *Гарэлая Каменка* і інш.), да гэтай пары знаходзяцца побач (назвы населеных пунктаў: *Вялікае Зарэчча* – *Малое Зарэчча* і інш.) ці застаюцца часткай аб’екта (рэкі ці прытокі рэк: *Левая Лясная* – *Правая Лясная* і інш.).

Тапанімныя класы варта разглядаць не толькі і не столькі паасобку (выяўляючы ўсе іх субстанцыяльныя ўласцівасці), колькі на фоне адзін аднаго (разглядаючы колькасныя перавагі кожнай з падсістэм). Такі погляд дазволіць разглядаць натуральныя катэгорыі намінатыўных адзінак, бо, верагодна, сам механізм надзялення адзінкавых аб’ектаў уласнымі імёнамі павінен быць падобным у кожнай з падсістэм тапаніміі: кожнае з адзінкавых імёнаў інтэнцыяльна накіравана на пошук адметнай, дыферэнцыруючай прыметы.

Высновы. Такім чынам, тапонім, як і іншыя паўнаважасныя моўныя знакі, нельга звесці да адназначна зададзенага месца ў семіётычнай класіфікацыі. Найбольшую тлумачальную сілу даследаванню здольна надаць спалучэнне прагматычнага аспекта з сігматычнымі заканамернасцямі, што дазваляе суаднесці знакі адзін з адным, са знешнім светам і стаўленнем чалавека да розных відаў аб’ектаў свету. Пры гэтым элементы разглядаюцца як узаемазвязаныя часткі адзінай сістэмы, а дзейнасць інтэрпрэтатара сістэмы не выходзіць за межы знакаў. У аснове падобнага супастаўлення ляжыць прынцып іканічнасці.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Лотман, Ю. М. Миф – имя – культура / Ю. С. Лотман // Избранные статьи: в 3 т. – Таллин, 1992. – Т. 1. – С. 58–75.
2. Руднев, В. П. Словарь культуры XX века / В. П. Руднев. – М.: Аграф, 1997.
3. Руденко, Д. И. Собственные имена в контексте современных теорий референции / Д. И. Руденко // Вопр. языкознания. – 1988. – № 3. – С. 55–68.
4. Матвеев, А. К. Образное народное видение проблемы ономазиологической и этимологической интерпретации топонимов / А. К. Матвеев // Вопр. ономастики. – Вып. 12: Русская топонимия и географическая терминология. – Свердловск, 1977. – С. 5–20.
5. Березович, Е. Л. Русская ономастика на современном этапе: критические заметки / Е. Л. Березович // Изв. РАН. Сер. лит. и яз. – 2001. – Т. 60, № 6. – С. 34–46.
6. Уфимцева, А. А. Лексическая номинация (первичная, нейтральная) / А. А. Уфимцева // Языковая номинация: (Виды наименований) / А. А. Уфимцева, Э. С. Азнаурова, В. Н. Телия [и др.]; отв. ред. А. Н. Серебренников. – М.: Наука, 1977. – С. 5–85.
7. Агеева, Р. А. Гидронимия Русского Северо-Запада как источник культурно-исторической информации / Р. А. Агеева. – М.: Наука, 1989. – 252 с.
8. Пирс, Ч. С. Логические основания Теории знаков / Ч. С. Пирс. – СПб., 2000.
9. Якобсон, Р. О. В поисках сущности языка / Р. О. Якобсон // Семиотика; сост., вступ. ст. и общ. ред. Ю. С. Степанова. – М.: Радуга, 1983. – С. 102–117.
10. Пирс, Ч. С. Начала прагматизма / Ч. С. Пирс. – СПб., 2000.
11. Руденко, Д. И. Философия имени: в поисках новых пространств / Д. И. Руденко, Ю. И. Сватко. – Харьков: ОКО, 1993. – 104 с.
12. Mill, J. S. The Collected Works of John Stuart Mill, Vol. VIII / J. S. Mill // A System of Logic Ratiocinative and Inductive Part II, 1843.
13. Бюлер, К. Теория языка. Репрезентативная функции языка / К. Бюлер. – М.: Прогресс, Универс, 1993. – 528 с.
14. Рут, М. Э. Образная номинация в русском языке / М. Э. Рут. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1992. – 148 с.
15. Жучкевич, В. А. Происхождение географических названий (топонимика) Белоруссии / В. А. Жучкевич. – Минск: Изд-во Белгосуниверситета им. В. И. Ленина, 1961. – 79 с.
16. Кубрякова, Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова [и др.]; под ред. Е. С. Кубряковой. – М., 1996. – 248 с.
17. Илларионов, С. Ф. Об образном компоненте в семантике слова и о его роли в выборе производящего / С. Ф. Илларионов // Проблемы ономазиологии: науч. тр.; под ред. И. С. Торопцева. – Курск, 1976. – Т. 62 (155), вып. 3. – С. 103–109.
18. Нечай, М. Н. Семантика географического термина и его употребительность в топонимии / М. Н. Нечай // Номинация в ономастике: сб. ст.; под ред. М. Э. Рут. – Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1991. – С. 90–94.
19. Воробьева, И. А. Ономастика в школе / И. А. Воробьева. – Барнаул, 1987. – 109 с.
20. Супрун, В. И. Ономастическое поле русского языка и его художественно-эстетический потенциал / В. И. Супрун. – Волгоград: Перемена, 2000. – 172 с.
21. Моррис, Ч. У. Основания теории знаков / Ч. У. Моррис // Семиотика; сост., вступ. ст. и общ. ред. Ю. С. Степанова. – М.: Радуга, 1983. – С. 37–89.
22. Даниленко, В. П. Ономазиологическое направление в истории грамматики / В. П. Даниленко // Вопр. языкознания. – 1988. – № 3. – С. 108–131.
23. Мурзаев, Э. М. Очерки топонимики / Э. М. Мурзаев. – М.: Мысль, 1974.
24. Никонов, В. А. Введение в топонимику / В. А. Никонов. – М.: Наука, 1965.
25. Жучкевич, В. А. Общая топонимика / В. А. Жучкевич. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск: Вышэйш. шк., 1968. – 432 с.
26. Матвеев, А. К. Топономастика и современность / А. К. Матвеев // Вопр. ономастики. – Свердловск, 1974. – Вып. 8–9. – С. 4–14.
27. Березович, Е. Л. Ономазиологический портрет реалии как жанр лингвокультурологического описания / Е. Л. Березович, М. Э. Рут // Изв. Урал. гос. ун-та. – 2000. – № 17. – С. 33–38.
28. Овчар, Н. В. Опыт идеографического описания озерных гидронимов русского Севера / Н. В. Овчар // Номинация в ономастике: сб. ст.; под ред. М. Э. Рут. – Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1991. – С. 60–74.
29. Березович, Е. Л. Русская топонимия в этнолингвистическом аспекте: автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01 / Урал. гос. ун-т им. А. М. Горького / Е. Л. Березович. – Екатеринбург, 1999.
30. Черниговская, Т. В. Восприятие / Т. В. Черниговская // Курс дистанционного обучения психолингвистике [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.csa.ru/DistanceLearning/course2.index.html. – Дата доступа : 10.12.2003.

31. Пиаже, Ж. Психогенез знаний и его эпистемологическое значение / Ж. Пиаже // Семиотика ; сост., вступ. ст. и общ. ред. Ю. С. Степанова. – М.: Радуга, 1983. – С. 90–101.

32. Голев, Н. Д. Естественная номинация объектов природы собственными и нарицательными именами / Н. Д. Голев // Вопр. ономастики. – 1974. – № 8–9. – С. 88–97.

References

1. Lotman Yu.M., “Myth – Name – Culture”, *Izbrannye stat’i* [Selected articles], 1992, vol. 1, pp. 58–75.
2. Rudnev V. P., *Slovar’ kul’tury XX veka* [Dictionary of the Twentieth Century Culture], Agraf, Moscow, RU, 1997.
3. Rudenko D. I., “Proper Names in the Context of Modern Referential Theories”, *Voprosy iazykoznanii* [Problems of Linguistics], 1988, no. 3, pp. 55–68.
4. Matveev A. K., “Figurative Folk Vision of the Problem of Onomasiological and Etymological Interpretation of Place Names”, *Voprosy onomastiki* [Problems of Onomastics], 1977, no. 12, pp. 5–20.
5. Berezovich E. L., “Russian Onomastics at the Present Stage: Critical Notes”, *Izvestiia RAN. Serii literatury i iazyka* [Proceedings of the Russian Academy of Sciences. Series of literature and language], 2001, vol.60, no. 6, pp. 34–46.
6. Ufimtseva A. A., “Lexical Nomination (Primary, Neutral)”, in Ufimtseva A.A., Aznaurova E.S., Teliia V.N., Kubriakova E.S., Arutiunova N.D., *Iazykovaia nominatsiia: (Vidy naimenovanii)* [Linguistic Nomination (Types of Names)], in Serebrennikov B.A., Ufimtseva A.A. (ed.), Nauka, Moscow, RU, 1977, pp. 5–85.
7. Ageeva R. A., *Gidronimii Russkogo Severo-Zapada kak istochnik kul’turno-istoricheskoi informatsii* [Russian North-West Hydronyms as a Source of Cultural and Historical Information], Nauka, Moscow, RU, 1989.
8. Pirs Ch. S., *Logicheskie osnovaniia Teorii znakov* [Logical Foundations of the Theory of Signs], Aleteija, SPb, RU, 2000.
9. Iakobson R. O., “Searching for the Essence of Language”, in Stepanov Iu. S. (ed.), *Semiotika* [Semiotics], Raduga, Moscow, RU, 1983, pp. 102–117.
10. Pirs Ch. S., *Nachala pragmatizma* [Issues of Pragmatism], Aleteia, SPb, RU, 2000.
11. Rudenko D. I., Svatko Iu. I., *Filosofii imeni: v poiskakh novykh prostranstv* [Philosophy of Name: Searching for New Spaces], OKO, Kharkov, UA, 1993.
12. Mill J. S., *A System of Logic Ratiocinative and Inductive, Part II*, the University of Toronto Press, Toronto, CA, 2006 [1843].
13. Byuler K., *Teorii iazyka. Reprezentativnaia funktsiia iazyka* [Theory of Language: The Representative Function of Language], Progress, Univers, Moscow, RU, 1993.
14. Rut M. E., *Obraznaia nominatsiia v russkom iazyke* [Figurative Nomination in the Russian Language], Izdatel’stvo Ural’skogo universiteta, Ekaterinburg, RU, 1992.
15. Zhuchkevich V.A., *Proiskhozhdenie geograficheskikh nazvanii (toponimika) Belorussii* [The Origin of Place Names (Toponymy) in Byelorussia], Izdatel’stvo Belgosuniversiteta im. V. I. Lenina, Minsk, BY, 1961.
16. Kubriakova E. S., Demiankov V.Z., Luzina L.G., Pankrats Yu.G., *Kratkii slovar’ kognitivnykh terminov* [A Short Dictionary of Cognitive Terms], in Kubriakova E. S. (ed.), Moscow, RU, 1996.
17. Illarionov S.F., “On the Figurative Component in the Semantics of the Word and Its Role in the Choice of the Underlying Word”, *Problemy onomasiologii* [Problems of onomasiology], in Toroptsev I. S. (ed.), Kursk, RU, 1976, vol. 62 (155), no. 3, pp. 103–109.
18. Nechai M. N., “Semantics of the Geographical Term and Its Usage in Toponymy”, *Nominatsiia v onomastike* [Naming in onomastics], in Rut M. E. (ed.), Izdatel’stvo Ural’skogo universiteta, Sverdlovsk, RU, 1991, pp. 90–94.
19. Vorob’eva I. A., *Onomastika v shkole* [Onomastics at School], Barnaul, RU, 1987.
20. Suprun V. I., *Onomasticheskoe pole russkogo iazyka i ego khudozhestvenno-esteticheskii potentsial* [Onomastic Field of the Russian Language and Its Artistic and Aesthetic Potential], Peremena, Volgograd, RU, 2000.
21. Morris Ch. W., “Foundations of the Theory of Signs”, in Stepanov Iu. S. (ed.), *Semiotika* [Semiotics], Raduga, Moscow, RU, 1983, pp. 37–89.
22. Danilenko V.P., “Onomasiological Trend in the History of Grammar”, *Voprosy iazykoznanii* [Problems of Linguistics], 1988, no. 3, pp. 108–131.
23. Murzaev E.M., *Ocherki toponimiki* [An Outline of Place Name Studies], Mysl’, Moscow, RU, 1974.
24. Nikonov V. A., *Vvedenie v toponimiku* [Introduction into Toponymy], Nauka, Moscow, RU, 1965.
25. Zhuchkevich V.A., *Obshchaia toponimika* [General Toponymy], 2nd ed., Vysheishaia shkola, Minsk, BY, 1968.
26. Matveev A. K., “Toponomastics and Modernity”, *Voprosy onomastiki* [Problems of Onomastics], 1974, no. 8–9, pp. 4–14.
27. Berezovich E. L., Rut M. E., “Onomasiological Portrait of a Reality as a Genre of Linguocultural Description”, *Izvestiia Ural’skogo gosudarstvennogo universiteta* [Proceedings of the Ural State University], 2000, no. 17, pp. 33–38.
28. Ovchar N. V., “Experience of Ideographic Description of Lake Names of the Russian North”, in Rut M. E. (ed.), *Nominatsiia v onomastike* [Naming in onomastics], Izdatel’stvo Ural’skogo universiteta, Sverdlovsk, RU, 1991, pp. 60–74.

29. Berezovich E. L., “Russian Place Names in Terms of Ethnolinguistic Aspect”, Abstract of D. Sc. Dissertation, Russian language, Ural State University named after AM Gorky, Yekaterinburg, RU, 1999.

30. Chernigovskaia T. V., “Perception: A Distance Learning Course in Psycholinguistics”, Available at: www.csa.ru/DistanceLearning/course2.index.html, (accessed 10 December 2003).

31. Piazhe Zh., “Psychogenesis of Knowledge and Its Epistemological Value”, Semiotika [Semiotics], Raduga, Moscow, RU, 1983, pp. 90–101.

32. Golev N. D., “Natural Nomination of Natural Objects by Proper and Common Names”, Voprosy onomastiki [Problems of Onomastics], 1974, no. 8–9, pp. 88–97.

Информация об авторе

Копач Олег Игоревич – канд. филол. наук, доцент. Белорусский государственный университет (ул. Курчатова, 5, 220045, Минск, Республика Беларусь). E-mail : aleh@bk.ru.

Information about the author

Kopach Oleg Igorevich, Ph. D. (Philol.), Associate Professor, Belarusian State University (5 Kurchatov Str., Minsk 220045, Belarus). E-mail: aleh@bk.ru.

Для цитирования

Копач, А. І. Семіятычныя асаблівасці тапонімаў : сігматыка-прагматычны погляд / А. І. Копач // Вес. Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманіт. навук. – 2017. – № 2. – С. 66–75.

For citation

Kopach A. I. Semiotic Peculiarities of Place Names: A Sigmatic and Pragmatic View. Proceedings of the National Academy of Sciences of Belarus, humanitarian series, 2017, no. 2, pp. 66–75.